

Henryk Bogacki

"Bilanz der Theologie in 20. Jahrhundert(...)", tom. III + tom uzupełniający, wyd. Herbert Vorgrimler i Robert Vander Gucht, Freiburg-Basel-Wien 1970 : [recenzja]

Collectanea Theologica 41/4, 181-182

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE

Bilanz der Theologie im 20. Jahrhundert. Perspektiven, Strömungen, Motive in der christlichen und nichtchristlichen Welt, wyd. Herbert Vorgrimler i Robert Vander Gucht, t. III, Freiburg-Basel-Wien 1970, Verlag Herder, s. 562; tom uzupełniający: *Bahnbrechende Theologen*, Freiburg-Basel-Wien 1970, Verlag Herder, s. 240.

W niezwykle krótkim czasie zostało zakończone wielkie dzieło zbiorowe dokonujące przeglądu teologii chrześcijańskiej na przestrzeni siedemdziesięciu lat XX wieku. Tom pierwszy ukazuje współczesny świat i jego pytania pod adresem teologii¹. Tom drugi po ogólnym naszkicowaniu dziejów w tym okresie teologii głównych wyznań chrześcijańskich (katolickiej, ewangelickiej, anglikańskiej, prawosławnej) rozpoczyna systematyczny przegląd poszczególnych dyscyplin teologicznych (teologia fundamentalna, egzegeza i teologia biblijna)². Wreszcie tom trzeci kontynuuje omawianie dalszych działów teologii. Nadmiar materiału nie pozwolił umieścić w nim przewidzianych sylwetek teologów. Dzięki temu otrzymujemy tom uzupełniający, który zamyka całą publikację.

Trzeci tom najwięcej miejsca poświęca dogmatyce wyodrębniając jej tradycyjne działy: nauka o Bogu (P. Siller), nauka o Trójcy św. (W. Breuning), teologia stworzenia (G. Colombo), antropologia teologiczna i „hamartologia” (P. Watté), chrystologia i soteriologia (R. Lachenschmid), pneumatologia (W. Breuning), mariologia (H.-M. Köster), nauka o łasce (H. Mühlen), eklezjologia (J. Frisque), sakramentologia (C. E. O’Neill), eschatologia (T. Rast).

Osobiste zainteresowania kierują uwagę na sposób przedstawienia dziejów eklezjologii w XX wieku. J. Frisque wyróżnia tu dwa etapy. Pierwszy z nich (okres międzywojenny) charakteryzuje się odkryciem misterium Kościoła czyli ujmowaniem Kościoła jako Mistycznego Ciała Chrystusa (s. 194—207), drugi zaś znamionuje ponowne akcentowanie historycznej rzeczywistości Kościoła czyli zwrócenie uwagi na Kościół jako lud Boży (s. 208—226). Podział taki, jakkolwiek ponętny w swej prostocie, w gruncie rzeczy opiera się na zbyt dużym uproszczeniu. Opracowanie zamyka obfite zestawienie bibliograficzne (s. 227—243). Autor zdaje sobie sprawę z trudności w ogarnięciu całości materiału, który w tej dziedzinie przybrał niebywałe rozmiary. Celowo zwraca uwagę przede wszystkim na eklezjologię katolicką, a w jej ramach zacieśnia się do publikacji niemieckich i francuskich, gdyż stwierdza ścisłą zależność od nich wszelkich studiów eklezjologicznych w innych językach. Zresztą Frisque nie omawia szczegółowo poszczególnych pozycji eklezjologicznych, lecz trafnie zaznacza główne kierunki i wątki, podaje ich powiązania przyczynowe, przez co ułatwia orientację w niezmierzonej litera-

¹ Por. *Collectanea Theologica* 40(1970) z. 1, 172—173.

² Por. *Collectanea Theologica* 40(1970) z. 4, 188—189.

turze narosłej w tym okresie. Nie należy oczekiwać tu odkryć, jednakże każdy przeczyta z zainteresowaniem i pożytkiem tę syntezę rozwoju eklezjologii w XX wieku, a także zgodzi się z konkluzją autora, że za wcześniej na ostateczny bilans eklezjologii, co więcej — należy spodziewać się dalszego szybkiego rozwoju tej dyscypliny.

Trzeci tom omawia sytuację w teologii moralnej (J. G. Ziegler), chrześcijańskiej nauce społecznej (R. Henning) i teologii pastoralnej (V. Schurr). Ostatnia część jest poświęcona teologii historycznej: historii Kościoła (G. Denzler), historii teologii i dogmatów (J. Beumer) i patrologii (H. Crouzel).

Tom zamyka artykuł Rahnera na temat przyszłych dróg teologii (s. 530—551). Autor dzieli się z czytelnikami swymi przypuszczeniami zdając sobie w pełni sprawę, że nie można przewidzieć przyszłości teologii. W najbliższym czasie nauka ta zacznie stawać się coraz bardziej teologią Kościoła powszechnego, a nie tylko określonego regionu kulturowego. Kościół istnieje będzie w pogłębiającej się sytuacji diaspory, wewnątrz świata „zsekularyzowanego”, w najlepszym wypadku — neutralnego. Przy zachowaniu jedności wyznania wiary teologia będzie pluralistyczna, a zarazem coraz wyraźniej misjonarsko-mistagogiczna, w przeciwieństwie do dawniejszych przesterowań ujęć spekulatywnych. Dlatego też rezygnując z utartych formuł, będzie poszukiwać środków wyrazu trafiających do współczesnych („odmitologizowanie” w dobrym znaczeniu). Zarazem — w Rahnerowskim rozumieniu tego słowa — ma to być teologia „transcendentalna”... W tych ramach ukazuje także bardziej szczegółowe prognozy dla dalszego rozwoju poszczególnych działów teologii.

Wzmiankowany tom uzupełniający zawiera teologiczne portrety jedenastu teologów. Już przy systematycznym omawianiu kolejnych działów teologii zwracano uwagę na dorobek poszczególnych jej przedstawicieli. Jednakże istnieją jednostki, których badania naukowe przekraczają granice działów, a swym wpływem sięgają poza granice wyznaniowe w łonie chrześcijaństwa. Uwydatnienie ich znaczenia wymagało osobnych opracowań. Wydawca miał przeświadczenie, że bilans teologii XX wieku byłby niekompletny, gdyby zabrakło tych jedenastu portretów. Dzięki temu zostali kolejno zaprezentowani: R. Bultmann, K. Barth, P. Tillich, E. Brunner, R. Niebuhr, M.-D. Chenu, H. U. von Balthasar, K. Rahner, Y. M.-J. Congar, H. de Lubac, D. Bonhoeffer. Jak widać, przewagę posiadają chrześcijańscy teologowie niekatolicki... Tytuł dzieła określa ich jako „teologów otwierających nowe horyzonty” (*Bahnbrechende Theologen*).

Opracowania sylwetek teologów różnią się nie tylko objętością lecz również sposobem ujęcia w zależności od podejścia ich autorów. Jedni wyrażają osobiste powiązanie z omawianym teologiem, inni kierują się chłodną rzetelnością. Obok prób systematycznego przedstawienia koncepcji portretowanego teologa, występują krótkie szkice informacyjne.

Najobszerniej potraktowany został portret K. Rahnera pióra K. Lehmana (s. 143—181). Zadanie to było trudniejsze niż w innych wypadkach, gdyż zainteresowania i twórczość Rahnera obejmują całość teologii, a niezliczone publikacje — mimo ich pozornej przypadkowości — są przejawami spójnego systemu teologicznego, niełatwego do odkrycia przez przeciętnego (a nawet przygotowanego!) czytelnika. Opracowanie Lehmana pomaga rozumieć Rahnera, gdyż nie tylko ukazuje etapy kształtowania się jego poglądów, ale udostępnia zarysy jego systemu teologicznego. Wynik nie daje pełnego zadowolenia, ale ułatwia wniknięcie w tok myśli teologicznej Rahnera.

Całość czterech tomów *Bilanz der Theologie im 20. Jahrhundert* stanowi nieodzowną pomoc dla zrozumienia rozwoju teologii w naszym wieku.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa